

אורתיות מחכימורת

- גליון י"ב -

יו"ל ע"י סטאמ'פ - פרוייקט פיקוח הסת"ם העולמי
בראשות ובהכוונת הגאונים הג"ר משה אורי בלוי שליט"א, הג"ר חיים שפרלינג שליט"א,
הג"ר יעקב זיונס שליט"א, הג"ר דן בריקר שליט"א והג"ר ראובן מנדלוביץ שליט"א

לצלר אומן

טיפ קליגרפי מאת
הרב מרדכי אפל

מה הגובה הנכון של השורה?

מהו הגובה הנכון של השורה 6.5 קולמוסים או 7 קולמוסים?
התשובה הנכונה לשאלה זו כמובן אינה חד משמעית ומשתנה
בין סופר לרעהו, ובין כתב למשנהו

גובה שורה של 7 קולמוסים מאפשר לכתוב לי ללא פחד
מהיתקלות עם קוץ של א'. הוא מאפשר גם שחרור לאותיות
סופיות ללא פחד מהיתקלות בתגין של השורה שמתחת. ומוסיף
לזבן ואור ולעכטיגקייט לכתב.

לפני שנגיע לתשובה חשוב להדגיש שתי הדגשות חשובות:

1. אין הכוונה שהאותיות יגבהו ליותר מ 3 ומשהו קולמוסים,
אלא רק הרווח שבין שיטה לשיטה יגדל מ 3.5 קולמוסים פחות
משהו, ל 4 קולמוסים פחות משהו.

2. ככל שמקטינים / מגדילים את עובי הקולמוס, כך יש להצר /
להרחיב את רוחב השורה, כי הא בהא תליא!

הרעיון העיקרי הוא הפרופורציה בין האש שחורה לאש הלבנה
בכתיבה.

כשהכתב שחור מדי מתקבלת הרגשה של כתב מפוזר ומבולגן,
חשוך, לא קריא, מעייף את הבעל קורא.

לעומת זאת כתב לבן מדי נראה כתב 'ישנוני', אנמי חסר 'חיות',
קצת משעמם, מעייף וחסר 'חידוש'.

לסופר בעל כתב דק, המתבטא בחיבורים דקים, ירוכות צרים,
תגים דקיקים, שממילא יש הרבה "לזבן" בכתב, לא מומלץ
לעשות 7 קולמוסים בשורה, כי אז יהיה מדי הרבה 'לזבן' בעיניים,
ועדיף להישאר על 6.5 קולמוסים.

כמו כן כשהכתב נמוך מדי, דהיינו שגובה האות הוא 3 קולמוסים
ומטה, ג"כ לא כדאי להגדיל יותר מדי את הרווח שבין השיטין.

מאידך, לכתב עבה וגס, שיש מדי הרבה שחור בעיניים, צריך
להוסיף לזבן, ו 7 קולמוסים בגובה השיטה הוא פתרון טוב מאוד,
שיוסיף הרבה אור לכתב.

כמו כן כשהכתב גבוה, של 3.5 קולמוסים כל אות, מומלץ מאוד
לעשות 7 קולמוסים לשורה.

בהצלחה!

במה לחידושי תורה בענייני סת"ם
מפרי עטם של סופרי סטאמ'פ

ספרי דווקני

מדור חדש

בדין שרטוט בצדדי המזוזה
הרב יצחק קפלן שליט"א:

יש מן הסופרים שמצרים את רוחב המזוזה יותר
מהשרטוט המקורי שעושה היצרן.

וצריך בירור:

א. מה הדין כשלא עשו שרטוט נוסף בצד והכתב רחוק
מהשרטוט.

ב. כשעושים שרטוט חדש, האם צריך לשרטטו לשמה.

והנה יש לדון האם מזוזה צריכה שרטוט מהצד ובשולחן
ערוך (סימן ל"ב סעיף ו') מבואר שדבר זה תלוי
בפלוגתא, עיי"ש ברמ"א.

ובביאור הלכה ד"ה 'וי"א שצריך' כתב שלמעשה אפילו
בס"ת ומזוזה שהשרטוט הוא לעיכובא, נראה **דבדיעבד**
אין להתמיר בלא שרטוט מן הצד.

והנה במשנת מרדכי הביא שאם הכתב רחוק מן
השרטוט עד שיעור ב' יודין אין צריך שרטוט חדש.
אך אם הכתב רחוק מהשרטוט יותר מ'ב' יודיין, פסק
שצריך לשרטט מחדש,

ומעתה יש לדון בשאלה ה' האם צריך לשרטט לשמה.

בביאור הלכה (סוף ד"ה "בתחילת העיבוד" כתב ז"ל
'אפילו במזוזה שעצם השרטוט הוא הלכה למשה
מסיני, אינה צריכה להיות לשמה. אך יש מן האחרונים
שמחמירים בדבר לענין שרטוט [הב"ח במזוזה, והבני
יונה בס"ת] **ואפי' בדיעבד**. ומסיים **ונכון לחוש**
לדבריהם עכ"פ לכתחילה.

א"כ יוצא שעל אף שאין להחמיר בדיעבד בשרטוט
מן הצד אפילו במזוזה, אך מכל מקום לכתחילה ודאי
כאשר עושים שרטוט חדש יש מקום לחוש לעשותו
לשמה.

אם גם אתה מחזיק בתעודת
"סופר סטאמ'פ" אתה מוזמן לשלוח
מפירות עמלך ולזכות את הרבים!

אותיות פורחות

כפי"ן ריש"ן

בשיעור ירך אות כ' לכתחילה נתבאר בראשונים שני שיעורים:
1. כדי שתהא ראויה לעשותה כי כפופה (צירור 1).
2. שתהא כפליים כגה (צירור 2).

והארכו האחרונים לדון האם שיעורים אלו שווים זה לזה או שוברים, ואכמ"ל.

עד נחלקו הפוסקים האם שיעור כפליים הוא רק דין לכתחילה או שהוא לעיובא, והנה במשנת סופרים (צורת אות כ') הבין בדעת הט"ז (יור"ד סימן רע"ג ס"ק ד') ששיעור כפליים מעכב בדיעבד, וכן כתב בדגול מרבבה (סימן ל"ב ס"ק כ"ו) להדיא.

אמנם במקדש מעט (אות כ' ס"ק ד') חולק על זה, ודקדק מלשון האלפא ביתא שכתב לפסול רק אם האריך גגה יותר מרגלה, ומשמע להדיא דסגי על כל פנים במה שהאריך את ירכה יותר מגגה. וכן הסכים המשנת סופרים דלדינא אין לפסול רק אם האריך גגה עד שנראית כר"ש, ובמקום ספק מראים להינזק.

אמנם משמע מלשון המקדש מעט (אות כ' ס"ק ג') שאפילו אם הירך ארוך מהגג, אך אם ההפרש אינו משמעותי (צירור 3) אין להכשירה. אלא צריך שיהא ניכר להדיא שהירך ארוך מהגג, ולא סגי במה שע"י מדידה נוכל למצוא שהירך ארוך במשהו מהגג. אלא צריך שיהא ביניהם הפרש הניכר להדיא. ויעוין במשנת מרדכי (צורת אות כ' פשוטה) שהביא שהגר"ש אלישיב זצ"ל לא להכשיר אפילו אם התינוק מכיר שהיא כ', רק אם ניכר להדיא ההפרש בין הגג לירך.

וכל זה במקום שהספק על הוא עצם צורת האות האם ניכר שהיא כ' או שנדמית להתינוק לר"ש, אבל אם הגג ארוך מהרגל או אפילו אם שניהם שווים (צירור 4), כתב המקדש מעט (שם ס"ק ה') שהיא פסולה ולא מועיל תינוק, דאף שהתינוק מכירה ע"י שהרגל יורדת אל מתחת לשיטה, לא מהני משום שצורתה ר' בעצם.

ומעתה יש לדון באופן שהירך ארוך כשיעור ה' קולמוסים כדון, אך אינו יורד מתחת לשיטה כיון ששאר הכתב ג"כ ארוך ביותר וע"י זה נדמית כר"ש (צירור 5). האם נאמר כן גם לקולא, דאף שכלפי השיטה היא נדמית כר"ש אך כיון שצורת כ' בעצם עליה שוב לא איכפת לך במה שכלפי השיטה היא נדמית כר"ש.

והנה ב'שבת הלוי' (חלק ה' סימן קכ"ה אות ג') כתב להדיא להקל בזה וכמו דק"ל שיש להקל לתקן שלא כסדרן גבי תיבת כ"ף שהנ"ן פשוטה אינה ארוכה מהכ"ף, ואף שנראית כז"י. הכי נמי בבירור דידן חשיב צורתה עליה [ומשמע דעל כל פנים בעי תיקון וכדק"ל גבי תיבת כ"ף דאף שאין פסול לתקן שלא כסדרן כיון שצורת האות קיימת אך על כל פנים בעינן תיקון כדי שתהא משמעות התיבה ניכרת].

ולפי זה הוא הדין איפכא יש להחמיר בכ"ה גבי ד' או ר' שגגה קצר מירכה אף שאינה ארוכה משאר השיטה (צירור 6) שהיא פסולה משום שהיא כ' בעצם, ולא מהני מה שהתינוק מכירה משום שאינה ארוכה מהשיטה [וכל שכן אם היא גם ארוכה מעט מהשיטה שבה ודאי אין להכשירה].

אמנם יש מפוסקי זמנינו שהקלו לסמוך על הדרכי נועם אפילו בכ"ה זצ"ע למעשה.

צורות האותיות מתוך הספר מקדש מעט מהדורת 'סימא דקדושה'

1. יעוי"ש שכתב שכשהגג הוא באורך ג' קולמוסים והירך ד' קולמוסים בזה שפיר יניכר להדיא ההבדל בינה לבין ר"ש.
2. ודלא הברית המים (סדר גט ראשון ס"ק צ"ב אות ו') שמכשיר על כל פנים כשניהם שווים.
3. ואינו דומה למה שכתב הדרכי נועם (אה"ע"ז סימן ג') גבי ספק האם היא ו' או י' שדנים אותה לפי ערך השיטה, דשאני התם שכל צורת האות י' או ו' תלויה באורך הירך, ובה השיטה מועלת לקבוע את צורת האות כיון שצורתה נקבעת על פי האריכות או הקוצר, אבל בבירור דידן גבי כ' שצורת האות נקבעת לפי היחס בין הגג לירך, אין חיסרון במה שהשיטה ארוכה.
4. וכל זה באופן שהירך ארוך כדון, רק ששאר הכתב גם הוא ארוך, אבל אם הכתב קצר והירך הוא רק בשיעור ב' קולמוסים כשאר הכתב, אלא שהגג קצר ממנו (צירור 6) בזה אין להכשיר. דיעוין בחזון איש (אור"ח סימן ח' ס"ק י') שכתב שהדבר תלוי בספק הירושלמי גבי ארצך תפארתך אם חשיב צורת כ' או לא עיי"ש.
5. ואפילו אם הגג והירך שווים יש לדון האם יש לחוש לדעת הברית המים הג"ל שהכשיר כ' שגגה וירכה שווים משום שצורת כ' עליה כיון שהיא יורדת מתחת לשיטה. ואף שבכתב מרובע בהכרח שגם הברית המים מודה שהיא ר' כיון שאינה יורדת מתחת לשיטה, אך בכתב ארוך יש לדון האם זה שהאות אינה יורדת מתחת לשיטה מספיק כדי להוכיח עליה שהיא ר' ולא כ' זצ"ע.

וואלהב

תגובות למדור 'תמונת הסוגיה' מגליק י"א:

האם הב' כשרה?

- א. זה כל עם עוקץ - לא טוב.
- ב. לדעת המשנ"ב ברורה שב' מרובעת בלי עקב מועיל תינוק אולי היה אפשר להכשיר. אך התינוקות שלנו אינם מכירים תמונת ב' בלי עקב ולכן אי אפשר לסמוך על מה שהתינוק אומר כל, ואף שיתכן שהתינוק יניח עליה ב' על ידי העוקץ אך אין לסמוך על מה שהתינוק מכיר ע"י עוקצים.

מטרת המדור היא לעורר לב המעניינים, התגובות לשאלות אינן מביעות את עמדת סטאמ"פ/ו או רבני סטאמ"פ.

תמונת הסוגיה

תמונות עדכניות מ'לשכת ההגה' של סטאמ"פ

וואלהב

האם צורת הוי"ו השתנתה לר"ש?

תשובות למדור זה ניתן לשלוח למייל:

s800201151@gmail.com (לציין בשורת הנושא 'תמונת הסוגיה')

תגובות נבחרות יפורסמו בעז"ה בגליון הבא.

סטאמ"פ הינו ארגון ראשון מסוגו העוסק בפיקוח על מוצרי סת"ם. מוצרי הסת"ם שתחת פיקוחנו נכתבים ע"י סופרי-סטאמ"פ, עם קלף ודיו שמאשרים על ידנו, עוברים הגהה כפולה על ידי שני מגייה-סטאמ"פ ושתי הגהות מחשב, ולבסוף מאושרים ומוחתמים על ידנו. ארגון סטאמ"פ פועל ללא מטרת רווח ועומד תחת עינם הפקוחה של גדולי הרבנים בתחום הסת"ם.

אישור והחתמת מוצרי סת"ם | לשכת הגהה | הכשרת מגייהם | בית הוראה | ליווי סופרים

שעות קבלת קהל בבית ההוראה: א-ה 15:15-15:45 שמואל הנביא 90 ירושלים.

הגלון מפרי עטו של מחבר הספר סימא דקדושה על המקדש מעט. הגהה: הג"ר יעקב זיונס שליט"א. עיצוב: שלמה לרר חברה למיתוג ופרסום בע"מ.

